

Stanisław Kowalski

"Sociology", Emory S. Bogardus, New York 1946 : [recenzja]

Przegląd Socjologiczny Sociological Review 10, 674-676

1948

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jako całość podręcznik jest nierówniej wartości. Np. książka pierwsza jest napisana ciężko i niejasno. Książka druga jest natomiast napisana znacznie lepiej i ma dużą wartość informacyjną. Podobnie część pierwszej książki III. Rozdział o psychologii społecznej jest znowu słabszy. Jest rzeczą uderzającą w całej francuskiej literaturze socjologicznej — potwierdzoną raz jeszcze na przykładzie podręcznika Bouthoula — że socjologia francuska nie może wyzwolić się z „magicznego kręgu“ myśli Durheima i Tarde'a, których wpływ, niegdyś twórczy i pobudzający, stał się, jakby pętami, utrudniającymi dalszy rozwój. Zagadnienia i pojęcia narzucone przez tych myślicieli, ciągle na nowo wywołują werbalne dyskusje i nie pozwalają na nowe pomysły twórcze. „*Traité de Sociologie*“ jest przykładem dzieła, w którym wyczuwa się ciężką i mało skuteczną walkę z dziedzictwem szkół Durkheima i Tarde'a.

Jan Szczepański (Łódź)

Emory S. Bogardus: **Sociology**. Revised Edition. New York 1946. The Mac Millan Company — Str. 567 + XII.

Omawiana książka stanowi, jak autor sam zaznacza we wstępie do jej pierwszego wydania, jakby przepracowany podręcznik, zatytułowany: Wstęp do socjologii (Introduction to Sociology), który od roku 1913 do roku 1934, tzn. do pojawienia się pierwszego wydania „Socjologii“ ukazuje się w roku 1941 i jest wznawiane w latach 1943, 1944, 1945 i 1946.

To powodzenie książki świadczy o jej zaletach i użyteczności. Książka jest podręcznikiem o poziomie akademickim, a przy tym pisana jest w sposób dostępny dla przeciętnego czytelnika bodaj z wykształceniem średnim. Przyśpieszenie książki dla szerokich mas czytelników inteligentnych osiągnął autor nie tyle przez odpowiednio popularny wykład, ile raczej przez sposób opracowania zagadnień.

Jako zagadnienia centralne w socjologii wysunął autor zagadnienie grupy i osoby społecznej, co stanowi postępek tego wydania w stosunku do Wstępu do socjologii. Aby książkę uczynić bardziej zrozumiałą i interesującą, a równocześnie bardziej użyteczną, autor zupełnie świadomie (podkreśla to we wstępie do pierwszego wydania z roku 1934) ogranicza się zasadniczo do analizy tych grup, w których przeciętny czytelnik bierze aktywny udział. „W ten sposób, pisze autor, czytelnik pozna socjologię nie jako oderwany system filozoficzny, lecz jako naukę o codziennym zastosowaniu“ (str. VII).

Podobnie zupełnie świadomie robi autor grupę społeczną centralnym przedmiotem badań socjologicznych. W przedmowie do pierwszego, poprawionego wydania (z r. 1941) pisze: „Grupa społeczna jako ośrodek ludzkiego współdziałania, jako podłoże procesów i zmian społecznych, na którym pojawiają się, rozwijają i dojrzewają osobowości społeczne, traktowana jest jako główny temat niniejszego wydania“.

Nadto wartość, przystępność i aktualność książki podnoszą serie pytań do ćwiczeń, umieszczone przy końcu każdego rozdziału, ujęte w dużej mierze w sposób niezwykle praktyczny i aktualny, pobudzający do samodzielnego stawiania i rozwiązywania zagadnień. Po pytaniach do ćwiczeń, do każdego rozdziału z osobna, podana jest bogata literatura. Przy końcu książki autor podał indeks rzeczowy i nazwisk.

Książka dzieli się na trzy główne części i na 16 rozdziałów. Pierwsza część, traktująca ogólnie o grupach społecznych (Group Approaches), obejmuje cztery rozdziały: I. Grupy społeczne, II. Czynniki ekologiczne, III. Czynniki kulturowe i IV. Czynniki psycho-społeczne. Na drugą część, w której autor zajmuje się szczegółowym omówieniem najważniejszych i w życiu codziennym najaktualniejszych grup społecznych, składa się 7 dalszych rozdziałów, zatytułowanych: V. Rodzina, VI. Wspólnota, VII. Grupy zawodowe, VIII. Grupy zabawy, IX. Grupy wychowawcze, X. Grupy religijne i XI. Grupy rasowe. Ostatnia część, traktująca o organizacji grup społecznych, zawiera resztę rozdziałów: XII. Kontrola grupy społecznej, XIII. Dezorganizacja grupy społecznej, XIV. Zmiany w grupie społecznej, XV. Przodownictwo w grupie, XVI. Badanie grup społecznych.

W zakresie założeń metodologicznych Bogardus pozostaje wierny swemu dawnemu systemowi, opublikowanemu w Wstępie do socjologii. Widzi on zależności form współżycia od czynników geograficznych, fizycznych, klimatycznych, antropologicznych, psychicznych itp., jako sięgające daleko poza granice wyznaczone przez systemy tzw. socjologii humanistycznej. Życie społeczne poza społeczeństwami ludzkimi traktuje autor jako rodzaj społeczności, pojętej bardzo ogólnie, obejmującej również grupy zwierząt, a nawet roślin. Co więcej, pojęcie grupy społecznej, jako pewnej ilości istot żywych, współdziałających, (living beings in interaction) porównuje autor z pojęciem grupy w najogólniejszym znaczeniu, oznaczającym pewną liczbę przedmiotów znajdujących się blisko siebie (any number of units of anything in close proximity to each other) (str. 8). Najmniejsza grupa składa się wg autora z dwóch osobników, a największą grupę stanowi ludzkość.

Przy zachowaniu tych częściowo przedawnionych już pojęć koncepcja społeczeństwa ludzkiego, jako społeczeństwa, którego podstawowym czynnikiem, różniącym je od zwierząt, jest kultura, nie została nawet w tym ostatnim wydaniu, systemu socjologii Bogardusa dostatecznie jasno sprecyzowana. Stąd też przy omawianiu poszczególnych grup ludzkich, ich struktur i zachodzących w nich procesów, można jeszcze w omawianej książce znaleźć porównania z zjawiskami, czerpanymi z życia zwierząt, z zjawiskami zachodzącymi w organizmie fizycznym człowieka itp.

W książce widoczne są ślady szukania prób uzgodnienia dawniej wypracowanego systemu z nowszymi poglądami i metodami pracy. Spośród wszystkich rozdziałów wyróżnia się rozdział pierwszy, stanowiący pierwszorzędną analizę grupy społecznej i jej prymatu w stosunku do jednostki (group priority), (str. 12—15) oraz osoby społecznej pojawiającej się jako wytwór systemów grup w jej różnych, zmiennych w rozmaitych sytuacjach i często, w odniesieniu

do poszczególnych grup, sprzecznych rolach. Słabszą częścią tego rozdziału jest klasyfikacja grup społecznych, mało zwarta, oparta na niedość sprecyzowanych zasadach podziału.

W rozdziałach poświęconych rozważaniom szczegółowym zakradły się też niekiedy pojęcia przedawnione. Na ogół jednak dawny system, rozszerzający np. pojęcie grupy społecznej na dziedzinę tzw. zoo- i fito-socjologii, podtrzymany w wstępnych rozważaniach metodologicznych, nie znajduje zastosowania w rozdziałach szczegółowych. Autor zajmuje się wyłącznie grupami ludzkimi, i to przede wszystkim grupami współczesnej cywilizacji, co więcej, zasadniczo grupami najbardziej aktualnymi w życiu przeciętnej jednostki.

Autor korzysta bogato z materiałów historycznych. W rozpatrywaniu poszczególnych grup i instytucji, rodziny, grup zabawowych, grup wychowawczych, religijnych itp., sięga chętnie do kultur wcześniejszych, lecz tylko o tyle, o ile jest to konieczne do zrozumienia współczesności. Autor przeprowadza własne analizy jakościowe i korzysta obficie z prac innych pisarzy, opierających się na takiej analizie. Równocześnie jednak uwzględnia materiały historyczne i statystyczne. Ilustracje statystyczne są autorowi szczególnie przydatne tam, gdzie przeprowadza analizę dezorganizacji grup społecznych, gdzie omawia planową technikę społeczną, regulację akcji wychowawczej, pracy i czasów itp.

We wszystkich rozdziałach, których spis świadczy o wszechstronności poruszanych zagadnień — począwszy od analizy pojęcia grupy i osoby społecznej poprzez charakterystykę najbardziej aktualnych grup, aż do omówienia podstawowych procesów społecznych, zmian, ewolucji, rewolucji, zmian planowanych, organizacji pracy i czasów, zjawisk przestępstwa i zbrodni, kontroli społecznej, przodownictwa w grupie — autor korzysta z bogatych materiałów, zarówno z własnych, bezpośrednich badań, jak i zawartych w najnowszej literaturze.

Dzięki temu książka, choć nie narusza zasadniczych ram dawnego systemu socjologii autora, jest wybitnie aktualna, wyjaśniająca problemy codziennego życia, a przy tym przystępna dla szerokich mas inteligenckich władających językiem angielskim. Książka cieszy się tak wielką popularnością prawdopodobnie właśnie dzięki temu, że nie reprezentuje żadnego skrajnego systemu socjologii. W sposób umiarkowany, nawiązując do bardziej tradycyjnego systemu, który zresztą jeszcze dzisiaj znajduje zwolenników — łączy wyniki badań socjologicznych, najbardziej powszechnie uznane, niezależnie od szczegółowych różnic poszczególnych systemów socjologii współczesnej.

Stanisław Kowalski (Łódź)

Adolphe Landry: *Traité de Démographie*, composé avec la collaboration de Henri Bunle, Pierre Depoid, Michel Huber, Alfred Sauvy, Bibliothèque Scientifique, Payot, Paris, 1945, str. 651.

Poniższa wzmianka nie została napisana z intencją omówienia krytycznego. Pragniemy jedynie jak najbardziej ogólnie wskazać na problematykę